

9. ΤΖΙΧΑΝΤ ΣΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΤΟΥ '21: ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

Οι Μακεδόνες υπέστησαν τον Ιερό Πόλεμο του Ισλάμ, τη Τζιχάντ, επί είκοσι επτά συνεχείς μήνες από τις αρχές Μαΐου 1821 μέχρι τις 18 Αυγούστου 1823 οπότε ο αιμοσταγής Μεχμέτ Εμίν πασάς, ο αποκαλούμενος Εμπού Λουμπούτ, έφυγε από την Θεσσαλονίκη για την νέα έδρα του, την Λάρισα, συνοδευμένος από μεγάλα караβάνια φορτωμένα με λάφυρα. Μόλις τότε αρχίζει να αναφαίνεται κάποιο ίχνος ελληνικής ζωής στην Κεντρική Μακεδονία και στην Θεσσαλονίκη.

Ποιος Έλληνας πολιτικός και ποιος αναλυτής της τωρινής αιματηρής επικαιρότητας θυμάται ή έμαθε ποτέ του όλα αυτά; Ουδείς θυμάται σήμερα ότι επί πέντε αιώνες ο Σουλτάνος ήταν Χαλίφης του Ισλάμ και το τελευταίο Χαλιφάτο η Οθωμανική Αυτοκρατορία έως το 1924. Το θυμάται, όμως, ο Πρόεδρος της Τουρκίας Ταγίπ Ρετζέπ Ερντογάν. Ερήμην της Ιστορίας δεν ασκείται ούτε εννοείται η πολιτική.

Επιστρέφουμε, λοιπόν, στις πηγές της Ιστορίας που μαρτυρούν τη Τζιχάντ στη Μακεδονία το 1821-1823. Σε έκθεσή του ο Γάλλος Πρόξενος της Θεσσαλονίκης Φρανσουά-Μαρί Μποττώ αναφέρει στις 10 Μαΐου 1822:¹

«Οι γυναίκες και τα μικρά παιδιά, που γλύτωσαν στην πρώτη φάση των σφαγών, σκλαβώθηκαν. Κι από τότε τα μάτια μας κουράστηκαν από το καθημερινό θέαμα της επαίσχυντης αγοραπωλησίας των άτυχων θυμάτων. Κατά την επιστροφή του πασά εκτελέστηκαν μπροστά στις πύλες της πόλης πάνω από 60 αιχμάλωτοι.»

Στις 10 Ιουλίου 1822 ο «Γαλλικός Ταχυδρόμος» περιγράφει την βαρβαρότητα:²

«Βλέπεις φανατικούς Μουσουλμάνους να τρέχουν ομαδικά, να αγοράζουν 30 γρόσια το θύμα τους και να το σφάζουν αμέσως για να κερδίσουν σπουδαία θέση στους Ουρανούς. Χιλιάδες γυναίκες, κορίτσια και αγόρια πουλιόνταν κάθε μέρα στο παζάρι. Πολλά από αυτά τα δυστυχισμένα πλάσματα αυτοκτόνησαν. Βλέπεις γυναίκες που, παρ' ότι μαστιγώνονται, δεν δέχονται τροφή για να πεθάνουν από πείνα.»

Σ' αυτό το σκλαβοπάζαρο στέλνει 400 γυναικόπαιδα της Νάουσας ο πορθητής της Μεχμέτ Εμίν πασάς τον Απρίλιο 1822. Γράφει στον Ιεροδίκη της Βεροίας:³

«Οι άπιστοι επαναστάται Νιαούστης, δόξα τω παντοδυνάμω Θεώ κατατροπωθέντες και ηττηθέντες τελείως, υπέστησαν τα επίχειρα της προδοτικής των στάσεως τιμωρηθέντες κατά τρόπον αμείλικτον υπό των νικητών Μουσουλμάνων κατά τα παραγγέλματα του Ιερού Φειφά του πανσόφου Σεΐχ ουλ Ισλάμ και του Φιρμανίου του μεγάλου ημών Αρχοντος και Χαλίφου του Ισλάμ. Εντελλόμεθα όθεν την μέχρις αφίξεως ημών διαφύλαξιν και επίβλεψιν απάντων των εν τη Βεροία συγκεντρωθέντων ήδη 400 περίπου γυναικοπαίδων και διαφόρων πραγμάτων των απίστων επαναστατών»

Ανάμεσά τους ήταν και η οικογένειά του Λογοθέτη της Νάουσας Ζαφειράκη: η αρχόντισσα γυναίκα του, οι θυγατέρες του και ο μικρός του γιος. Η σύζυγος του Αγγελή Γάτσου εξισλαμίζεται. Μαζί με την Νάουσα αφανίζονται πάνω από τριάντα δύο χωριά από την Έδεσσα μέχρι τα Τέμπη και τις εκβολές των ποταμών Αξιού και Αλιάκμονα. Αλλά, μετά δυόμισι μήνες, ο Μεχμέτ Εμίν συνεχίζει τη λεηλασία.

Στις 9 Ιουλίου 1822 ο Γάλλος Πρόξενος στη Θεσσαλονίκη Φρανσουά-Μαρί Μποττώ, αν και φιλότουρκος, αναφέρει στον Γάλλο πρεσβευτή στην Κωνσταντινούπολη:⁴

1. Κυριάκος Σιμόπουλος, *Πώς είδαν οι ξένοι την Ελλάδα το '21*, Αθήνα 1980, τ. Β' σ. 155.

2. Σιμόπουλος, ό.π. σ. 131.

3. Ι. Κ. Βασδραβέλλης, *Ιστορικά Αρχεία Μακεδονίας, Αρχείον Βεροίας, Αρχείον Μονής Βλατάδων*, Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη 1954 και 1955

4. Μ. Lascaris, *La Revolution Grecque vue de Salonique. Rapports des Consuls de France et d'Autriche 1821-1826*, Balcania 6 (1943) 158-159 και Κυρ. Σιμόπουλος, ό.π.

«Ο πασάς συνεχίζει με επιμονή το σύστημα της λεηλασίας. Γνωρίζει ότι η ιδέα της ελευθερίας και ανεξαρτησίας γεννήθηκε στους Έλληνες ύστερα από τη συγκέντρωση πλούτου και την ανάπτυξη της παραγωγής καθώς και εξαιτίας της επιρροής που ασκούσαν οι Έλληνες στις υποθέσεις της Τουρκίας. Όλα αυτά, επίσης, εξασφάλισαν τα μέσα για την πραγματοποίηση του σκοπού. Τώρα ο πασάς θέλει, καταστρέφοντας οικονομικά τους Έλληνες, να τους ξαναφέρει στην υποταγή που είναι σχεδόν ταυτόσημη με τη δουλεία και να τους αφαιρέσει για πάντα κάθε πόρο που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί εναντίον των Τούρκων. Αυτός είναι ο πραγματικός σκοπός των νέων φόρων που επιβάλλονται κάθε μέρα στις πλούσιες ελληνικές οικογένειες. Στα μοναστήρια του Άθω έγιναν εξονυχιστικές έρευνες για την ανακάλυψη των θαμμένων θησαυρών. Πολλοί ηγούμενοι, που δεν έχουν εξοφλήσει την αναλογία τους, καθώς και ο τραπεζίτης τους Σπανδωνής βρίσκονται στα σίδερα και κινδυνεύει η ζωή τους.»

Η Νάουσα κήκε αλλά η επανάσταση δεν έσβησε. Όλοι οι καπετάνιοι κατόρθωσαν να διαφύγουν με ηρωική έξοδο και μέχρι το τέλος του 1822 απέκλειαν την κάθοδο τουρκικών ενισχύσεων προς Ρούμελι και Μοριά από τις ορεινές διαβάσεις στο Βέρμιο, στον Όλυμπο και στα Πιέρια. 29 Ιουνίου 1822 ο Μεχμέτ Εμίν ομολογεί: «Όταν όμως εισήλθομεν θριαμβευτικώς εντός της ειρηνένης πόλεως, οι καπεταναίοι επωφελούμενοι του σκότους απέδρασαν. Οι διαφυγόντες και οι περιφερόμενοι νυν ανά τα πέριξ όρη καπεταναίοι αυτών ονόματι Ζαφειράκης και Διαμαντής και Γάτσος και Κατσαούνης και Καμπίτης και Μαλάμος και Τάσος, συγκεντρώσαντες περί τους τετρακοσίους και πλέον απίστους, διηρέθησαν εις δύο σώματα, εξ ων το μεν δρα εν ορεινοίς χωρίοις, το δε έτερον επί της οδοῦ της αγούσης από Βεροίας εις Έδεσσαν.»

Στις 26 Νοεμβρίου 1822 ο Γάλλος Πρόξενος της Θεσσαλονίκης αναφέρει.⁵

«Ομάδες Κλεφτών καταστρέφουν τις συγκοινωνίες ανάμεσα σε Λάρισα και Κατερίνη. Και, καθώς συνεργάζονται με τους επαναστάτες της Σκοπέλου, της Σκιάθου και του Αη-Γιώργη της Σκύρου, προκαλούν ανησυχίες στα διάφορα κέντρα του εσωτερικού για νέες ταραχές παρά την καταστολή των εξεγέρσεων του 1821.»

Και στις 10 Δεκεμβρίου 1822 ο ίδιος Γάλλος Πρόξενος προσθέτει:⁶

«Ο Αβδουλουμόντι πασάς φοβάται επίθεση της ίδιας της Θεσσαλονίκης. Γι' αυτόν τον λόγο συγκεντρώνει στην πόλη όλα τα διαθέσιμα στρατεύματα καθώς και δημοτριάκα και άλλα τρόφιμα που αρχίζουν και σπανίζουν στην περιοχή μας.»

Ο Λούθερ Μπάντις, προσωπικός απεσταλμένος του Προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών Μονρόε, στην Θεσσαλονίκη σημειώνει σε αναφορά του:⁷

«Πόλεμος εξοντωτικός. Παράδειγμα η Καλαμαριά. Ήταν μια πλούσια περιοχή με μεγάλη οικονομική δραστηριότητα. Τα πενήντα χωριά της έχουν ισοπεδωθεί.»

Στην Κεντρική Μακεδονία κήκαν εκατόν είκοσι χωριά και κωμοπόλεις, δημεύθηκαν όλα τα χωράφια και όσοι κάτοικοι επέζησαν έγιναν κολίγοι. Η ερήμωση ήταν τέτοια ώστε ο Μεχμέτ Εμίν πασάς διέταξε τον Σεπτέμβριο 1822 να επανέλθουν οι χωρικοί στα χωράφια τους, δεν υπήρχαν άνδρες πια. Όσοι διέφυγαν την σφαγή βγήκαν στο κλαρί.

N. I. Μέρτζος

5. Lascaris, ό.π. , σσ. 158-159 και Σιμόπουλος, ό.π., σ. 155.

6. Σιμόπουλος, ό.π., σ. 131.

7. Σιμόπουλος, ό.π, σ. 135.